

שחיטתן בצפון.

והוינן בה: **מכדי**, הרי דין שחיטה שהיא **בצפון**, בעולה כתיב בריש פרשת ויקרא "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה", ואם כן, **ניתני עולה ברישא**, ואמאי תני לה לחטאת ברישא דמתניתין?

ומשנינן: **חטאת, אידי דאתיא** שחיטתה בצפון **מדרשא**, מהיקשא של חטאת לעולה, כדכתיב "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת", **חביבא ליה** לתנא, ולהכי שנאה לשחיטת חטאת בצפון ברישא.

ותו הוינן בה: מדוע שנה התנא את דין פר ושעיר של יום הכיפורים, ואת דין פרים ושעירים הנשרפים שהן חטאות פנימיות, ברישא, **וניתני דין חטאות החיצונות ברישא?**

ומשנינן: **אידי דתני "נכנס דמן של** החטאות הפנימיות **לפני ולפנים** להיות מוזה בהיכל כנגד הפרוכת ועל מזבח הזהב", **חביבא ליה**, ושנאה תחילה.

ועתה מבארת הגמרא מנין למדנו שכל הקרבנות שהן קדשי קדשים שחיטתן בצפון:

ו"צפונה" בעולה — היכא כתיבא?

תנוך אוזן המצורע נואנו למדים שיתן עליהם את הדם באצבעו מנתינת השמן על תנוך האוזן, שנאמר בה במפורש שתעשה באצבעו של הכהן, **אף לקיחה של הדם** האמורה בתורה "ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך אוזן" צריכה להעשות **בעצמו של כהן**, שיקח את הדם בידו, והיינו, שיקבלו בכף ידו מהדם היוצא מהקרובן, ויטבול אצבעו בדם אשר בכף ידו, ויתן מן הדם על תנוך אוזן המטהר ועל בהונות ידו ורגלו.

יכול אף¹² דמו של האשם הניתן למזבח ייעשה כן, שיקבלנו הכהן בידו ויזה מידו על המזבח — **תלמוד לומר** בפרשת אשם המצורע **"כי בחטאת האשם הוא"**, ללמדנו בהיקש של אשם לחטאת: **מה חטאת טעונה כלי לקיבול דמה הניתן על המזבח, אף דם אשם מצורע הניתן על המזבח טעון כלי**

נמצאת אתה אומר: אשם מצורע, שני כהנים מקבלים את דמו, אחד ביד ואחד בכלי. זה שקיבלו בכלי, **כא לו אצל מזבח** וזורקו עליו, וזה שקיבלו לדם האשם **ביד כא לו אצל מצורע** ונותן מהדם באצבעו על תנוך אוזנו הימנית ועל בהונות ידו ורגלו הימנית.

א-חא שנינו במשנה: **פר ושעיר של יום הכיפורים**

של אשם מצורע נאמר הפסול של נשפך הדם ואספו המבואר לעיל [כ"ה], וביאר רבי אריה לייב [שם] שיסוד הספק הוא האם מתן דמים של בהונות המצורע הוא מדיני הקרבן הזה, ואם כן קבלת הדם לזה הוא עבודת קבלה, או שהוא רק מדיני טהרת המצורע ולא נאמרו בו דיני עבודה.

שכל דין צפון הנאמר בקרבן זה אינו אלא מצד עבודת הדם, שהדם שמתקבל בכלי צריך שיהיה בצפון, ולא מצד עבודת הקרבן, ועל כן לא כללה המשנה כל קדשי קדשים יחד עם אשם מצורע שהרי אינם דומים.

12. המקדש דוד [שם] מסתפק האם בקבלת יד

ללמוד לדין מועל בהקדש, שהוא עליון, מדין אשם תלוי, שהוא תחתון.

דתניא: נאמר באשם תלוי "ואם נפש תחטא". ללמד לחייב על ספק מעילות אשם תלוי, דברי רבי עקיבא. וחכמים פוטרין את המסופק אם מעל, מאשם תלוי.

מאי לאו, בהא קא מופלגי רבי עקיבא וחכמים: דמר, רבי עקיבא סבר למדין עליון מתחתון על ידי אות וי"ו המוסיף, והילכך אנו למדים עליון, שהוא ספק מעילה, מתחתון, שחייב עליה אשם תלוי.

ומר חכמים סברי: אין למדין עליון מתחתון.

ולחכמים תיקשי, מנלן שגם שחיטת בן בקר צריכה להעשות בצפון, והרי לפי דבריהם לא למדים עליון מתחתון?!

ומשנינן: **אמר רב פפא:** לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים אם אנו למדים עליון מתחתון. אלא **דכולי עלמא** סבירא להו **למדין** עליון מתחתון, **והיינו טעמא דרבנן** דפטרי ספק מעילה מאשם תלוי, דילפי לה בגזירה שוה מחטאת: **נאמר כאן**, באשם תלוי "ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשנה", **ונאמר בחטאת חלב** [כך מכונה חטאת רגילה, כי שגגת אכילת חלב שכיחה יותר מהשגגות האחרות] "בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשנה". הילכך אנו למדים בגזירה שוה — **מה לחלוק**, בחטאת,

"ואם מן הצאן קרבנו, ושחט אותו על ירך המזבח צפונה". ורישא דקרא בעולה הוא דכתיב.

אשכחן בן צאן, שבו איירי קרא, **בן בקר מנא לן** שגם הוא שחיטתו בצפון?

אמר קרא "ואם מן הצאן קרבנו". האות וי"ו המוסיף בפסוק "ואם מן הצאן", הרי הוא מוסיף על ענין ראשון, שהוא בן בקר, דכתיב לעיל מיניה. וילמד בן הבקר, שהוא עליון, הכתוב למעלה, מכן הצאן התחתון, שכתוב למטה.

והוינן בה: הניחא למאן דאמר מלמדין על ידי אות וי"ו המוסיף על ענין ראשון, ולמדים עליון מתחתון, שפיר אנו למדים לבן הבקר ששחיטתו בצפון מכן צאן שנכתב אחריו. אלא למאן דאמר אין למדין עליון מתחתון, **מאי איכא למימר?**

ומבאר ת הגמרא היכן נחלקו תנאים אם למדים עליון מתחתון או לא: נאמרה בתורה פרשת המועל בהקדש שחייב להביא אשם מעילה על חטאו. ולאחריה כתבה התורה את פרשת אשם תלוי, שכל מי שמסתפק שמא חטא בשגגה בדבר שחייבים עליו כרת במזיד וקרובן חטאת בשוגג, הרי הוא חייב להביא אשם תלוי. ונחלקו תנאים במי שספק לו אם מעל אם לאו, האם הוא חייב להביא קרבן אשם תלוי [על אף שאם היה ודאי לו שחטא אין הוא חייב בחטאת אלא בקרבן אשם מעילה]. ומחלוקתם היא, האם אפשר

ומביאים בשם הגרי"ז להוכיח ממה שהגמרא רצתה לומר שגם למזבח יקבל ביד, ואם כן בהכרח שזה דין של עבודת קבלה גמורה.

הוי דבר שחייבין על זדונו כרת, ועל שגגתו חייבין חטאת. אף כאן, באשם תלוי, אין הוא בא אלא על דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ולאפוקי מעילה, שאין חייבין כרת על זדונו, ואין חייבין חטאת על שגגתו.

ורבי עקיבא שמחייב אשם תלוי על ספק מעילה סבר דלהכי אתא האי גזירה שוה, לומר — מה להלן, בחטאת, דיבר הכתוב בחטאת קבועה, שעני ועשיר שוין בה, אף כאן, באשם תלוי אינו חייב כשהוא מסתפק אם חטא אלא בדבר שחייבין עליו אם עשאו בודאי קרבן קבועה. לאפוקי מי שמתחייב על חטאו בודאי חטאת דטומאת מקדש וקדשיו, שקרבן החטאת שמביא החוטא שנכנס כשהוא טמא למקדש או שאכל בשר קודש, קרבן "עולה ויורד" הוא [שהעשיר מביא כשבה או שעירה והעני מביא שני תורים או שני בני יונה והדל ביותר מביא קרבן מנחה].

וכיון שיש צורך בגזירה שוה הזאת לפטור ספק טומאת מקדש וקדשיו מאשם תלוי, שוב אפשר ללמוד לחיובי אשם תלוי בספק מעילה על ידי לימוד של עליון מתחתון, ולא תפריע הגזירה שוה, כיון שהיא נדרשת, כאמור, לגבי ענין אחר.

ורבנן סבירא להו אין גזירה שוה למחצה, ולכן יש לנו ללמוד מהגזירה שוה של אשם תלוי לחטאת, שאין מביאין אשם תלוי אלא בדבר שחייבים על זדונו כרת, ולא על מעילה, שאין זדונו בחיוב כרת.

והוינן בה: ורבי עקיבא נמי, מאי קסבר? והרי אין גזירה שוה למחצה?

ומשנינן: אין הכי נמי שאין גזירה שוה למחצה, והכא, בהא קמפלגי: רבי עקיבא סבר "ואם נפש" כתיב בתחילתה של פרשת אשם תלוי, ואתי היקש של "וי"ו מוסף על ענין ראשון" ומגלה לנו שביחס לספק מעילה אין ללמוד את הגזירה שוה מחטאת לאשם תלוי כדי לפטור ספק מעילה מאשם תלוי, אלא יש להקיש מעילה לאשם תלוי, ולחייבו. ואת הגזירה שוה של אשם תלוי וחטאת יש ללמוד ביחס לטומאת מקדש וקדשיו, שאין חייבין אשם תלוי אלא בדבר ששגגתו קרבן קבועה.

ותו הוינן בה: ורבנן נמי, הכתיב היקשא ד"ואם נפש"?

לימא בהא קמפלגי דמר, רבי עקיבא, סבר היקש עדיף על הלימוד של גזירה שוה. ומר רבנן סבר גזירה שוה עדיף!?

ודחינן: לא. דכולי עלמא סברי דהיקש עדיף, ולכן יש לנו לומר שהלימוד מהגזירה שוה הוא רק למחצה, כדי שלא יתבטל לימוד ההיקש.

אלא, ואמרי לך רבנן, האי היקשא דוי"ו מוסיף על ענין ראשון לא בא כדי לחייב ספק מעילה באשם תלוי, אלא בא ללמד לצד השני תחתון [אשם תלוי] הוא דגמר מעליון [מאשם מעילות], לומר לך, שיש לקנותו לאשם תלוי שיהיה ערך מחירו בכסף שני שקלים, כמו שחייבים לקנות את אשם המעילות במחיר שלא יפחות משני שקלים, דכתיב בו בהדיא "בערך כסף שקלים".

מקדש וקדשיו שאין חייבים עליה אשם תלוי משום שהיא בעולה ויורד.

והוינן בה: **תינח מאן דאית ליה דרשא ד"תורת".** אבל **מאן דלית ליה דרשא ד"תורת", מהיבא גמר?**

ומשנינן: **גמר** גזירה שוה **"בערכך"** **"בערכך"**. באשם גזילות ואשם תלוי כתיב **"בערכך"**, וכן באשם מעילות.

ומקשינן: **תינח היבא דכתיב "בערכך"**. אבל **אשם שפחה חרופה, דלא כתיב ביה "בערכך"**, **מאי איבא למימר?** מהיכן נדע בו דין **"בכסף שקלים"**?

ומתריצינן: **גמר** שפחה חרופה ממעילה בגזירה שוה **"באיל" "באיל"** שבשניהם נאמר **"באיל האשם"**: [לענין כסף שקלים באשם נזיר ואשם מצורע ע' רש"י ותו].

שנינו בפרקין, שחטאת שחיטתה בצפון.

והוינן בה: **חטאת — מנא לן דבעיא צפון?**

ומשנינן: **דכתיב "ישחט את החטאת במקום העולה"**. ועולה, בהדיא כתיב ביה צפון.

ותו הוינן בה: **אשכחן שחיטה** שהיא בצפון,

ואיצטריך למילף מהאי היקשא ולא מצי למילף לאשם תלוי מאשם מעילות במה מצינו, כי מסברא הוה אמינא שיכול להביא אשם תלוי בשווי כל שהוא.

שלא תאמר: לא יהא ספיקו של חטא חמור מודא, מזה ודאו של חטא מחייב להביא עליו ¹ **חטאת בת דנקא** [בשווי "דנקא", שהיא ערך נמוך, של מעה כסף, שהיא ששית הדינר. ולא דוקא בשווי דנקא, אלא בכל שיווי שהוא אלא נקט "דנקא" לדוגמא לשווי נמוך]. **אף ספיקו לא יהיה חייב אלא אשם בר דנקא, הילכך אתי היקשא ללמד תחתון מעליון שאשם תלוי חמור מחטאת ודאי, וחייב לקנותו בשווי שני שקלים כסף.**

ורבי עקיבא, הלומד עליון מתחתון, האי סברא שיש לקנות אשם תלוי בכסף שקלים מנא ליה?

נפקא ליה מ"זאת תורת האשם" — תורה אחת לכל האשמות. כשם שאשם מעילות דינו בכסף שקלים, כך כל האשמות.

[ולפי רבי עקיבא היקשא דוי"ו מוסיף על ענין ראשון בא בהכרח ללמד עליון מתחתון, הילכך יליף שחייב אשם תלוי בספק מעילה, וגזירה שוה של אשם תלוי לחטאת תהיה בהכרח, למחצה, ללמד רק על ספק טומאת

והטהרת הקדש [כאן] כתב שההלכה למשה נאמרה רק לענין כבש ולא לענין שעיר, והגמרא כאן מדברת בשעירה, אולם הטורי אבן [חגיגה ו א ד"ה הראיה] תירץ שההלכה נאמרה רק אם יש לקנות בסלע, אבל אם הוזלו הכבשים יכול לקנות בפחות מזה, וגם שאין זה מעכב בדיעבד.

1. התוס' במנחות [קז ב ד"ה כבש] כתבו שיתכן שהדין הוא שעין יפה מביא בסלע ועין רעה בדנקא, אבל מעיקר הדין די בפרוטה, אולם האחרונים מדייקים מלשון רש"י מנחות [שם ד"ה יביא הוא] שנאמר הלכה למשה מסיני שכבש יהיה בא בסלע, ואם כן יהיה לכאורה קשה מהנאמר כאן.